

První nález svižníka německého (*Cylindera germanica*) na hřebenu Hrubého Jeseníku

First record of cliff tiger beetle (Cylindera germanica) on ridge of the Hrubý Jeseník Mts.

JOSEF KAŠÁK¹ & LUKÁŠ SPITZER²

¹ Ústav ochrany lesů a myslivosti, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Brno, Zemědělská 3, CZ-613 00 Brno, e-mail: abovic@seznam.cz

² Muzeum regionu Valašsko, Horní náměstí 2, CZ-755 01 Vsetín, Česká republika, e-mail: spitzer.lukas@gmail.com

Keywords

Carabidae, Cicindelinae, faunistics, forest road, ground beetle, Moravia, threatened species

Abstract

The first record of cliff tiger beetle *Cylindera germanica* (Linnaeus, 1758) on a ridge of the Hrubý Jeseník Mts. (Czech Republic) is presented. The beetle was recorded on a broad forest road covered by sparse vegetation and a fine substrate of alluvial deposits at Františkova myslivna hunting cottage, situated in a mountain spruce forest. The presented record at an elevation of 1185 m a.s.l. is currently the highest record of *C. germanica* in the Czech Republic.

Svižník německý (*Cylindera germanica* Linnaeus, 1758) patří mezi ohrožené druhy střevlíkovitých brouků (Carabidae) a je zařazen do Červeného seznamu České republiky jako téměř ohrožený (near threatened) (HEJDA et al. 2017). Druh je vázaný na ranně sukcesní otevřené biotopy se sporým vegetačním krytem a jemným substrátem (STANOVSKÝ & PULPÁN 2006, RYŠÁN & KOČÁREK 2010, KAŠÁK & STANOVSKÝ 2012). Svižník v minulosti (cca před rokem 1950) osídloval zejména pole, pastviny a úhory obvykle na sprašových a jílovitých půdách (KELCH 1846, REITTER 1870, GERHARDT 1910, HORION 1941, VESELÝ 2002). V současné době významná část populace využívá mimo výše zmíněné biotopy taky postindustriální stanoviště, která nebyla zničena nevhodnou rekultivací a současně je zde blokována sukcese (HODEČEK et al. 2016). Tyto silně antropicky ovlivněné biotopy jsou často svým charakterem blízké přirozeným stanovištím a patří mezi ně zejména složiště popílku, hlušin jílů a písků, pískovny, uhelná odkaliště, násypy dálnic atd. (TROPEK & ŘEHOUNEK 2011,

KAŠÁK & STANOVSKÝ 2012). Silné populace svižníka jsou v ČR známe pouze v nížinách, z pahorkatin a podhůří pochází většinou jen jednotlivé nálezy. Rozšíření druhu je na území ČR nerovnoměrné – zatímco v Čechách je vzácný a velmi lokální, tak naproti tomu na Moravě je více rozšířen a v některých regionech je lokálně častý. Na jižní Moravě (přibližně po Brno) je znám z řady lokalit (např. HŮRKA & ŠUSTEK 1995, VESELÝ et al. 2002, HULA & ŠTASTNÁ 2010, VESELÝ et al. 2020, RESL et al. 2021). Nicméně směrem na sever je vzácnější a lokální, kdy na střední a severní Moravě se vyskytuje pouze na malém počtu míst (např. PÁTEK et al. 2021, AOPK ČR 2022). Například v roce 2012 bylo známo ze severní Moravy pouze 11 lokalit druhu a 10 z nich se nacházelo v oblasti ostravské aglomerace (KAŠÁK & STANOVSKÝ 2012). V současnosti je známo také pár nových lokalit z okolí řeky Moravy v oblasti Mohelnické brázdy (Zábřeh na Moravě a Mohelnice) a Poodří (okolí Studénky; AOPK ČR 2022). Zároveň lze konstatovat, že zejména na Moravě v posledních 20 letech přibývá nálezů druhu. S ohledem na dobrou dlouhodobou znalost čeledi střevlíkovitých se zdá, že se svižník německý dokonce šíří (cf. STANOVSKÝ & PULPÁN 2006, KAŠÁK & STANOVSKÝ 2012, VESELÝ et al. 2020). Předložený příspěvek proto informuje o překvapivém nálezu svižníka německého na hřebenu Hrubého Jeseníku a současně doplňuje další současné údaje o výskytu druhu v oblasti severní Moravy.

NÁLEZOVÁ DATA

Hrubý Jeseník Mts., Loučná nad Desnou env., Františkova myslivna (5969), 50.0581N, 17.1924E, 1185 m n. m., 3. 8. 2022, 1 ex. leg., det., et coll. J. Kašák. Široká lesní cesta pokrytá splavenou půdou a jemnými částmi hornin s navazujícím postupně zarůstajícím bývalým překladištěm dřeva (Obr. 1), výskyt částečně zasahuje do ochranného pásma PR Bučina pod Františkovou myslivnou.

Ostrava – Heřmanice (6175), 49.8700N, 18.3072E, 3. 6. 2022, 5 ex. observ. et det. R. Kočvara. Areál dolu Heřmanice.

Ostrava – Vítkovice (6175), 49.8089N, 18.2828E, 18. 6. 2018, 10 ex. observ. et det. R. Kočvara. Areál důlní oblasti Vítkovice.

Horní Suchá (6176), 49.8086N, 18.4643E, 6. 7. 2014, 20 ex. observ. et det. J. Kašák. Areál dolu František.

Článek informuje o: a) prvním nálezu svižníka německého z vysokohorského prostředí v rámci ČR tj. konkrétně z hřebenové partie Hrubého Jeseníku ze zóny klimaxových smrčín a b) nových lokalitách na severní Moravě z Ostravska. Dle známých informací o rozšíření druhu představuje překvapivý nález z výšky 1 185 m nejvýše doložený výskyt svižníka německého v rámci České republiky. Z oblasti Hrubého Jeseníku je dosud znám pouze jediný nález tohoto druhu, a to sice z pastvin na Přemyslovském sedle u Nových Losin (KAŠÁK & GABRIŠ 2011), které je sice pouze cca 11 km vzdálené, ale nachází se „jen“

Obr. 1. Místo nálezu svižníka německého (*Cylindera germanica* Linnaeus, 1758) na horském hřebenu Hrubého Jeseníku u Františkovy myslivny (1185 m n. m.) představuje nejvyšší místo výskytu druhu v České republice. Lesní cesta a místo skládky dřeva se sporou vegetací, které je pokryto vrstvou jemného substrátu ze splavenin půdy a částeček hornin, je osídlena také svižníkem polním (*Cicindela campestris* Linnaeus, 1758). Foto J. Kašák, 3. 8. 2022.

Fig. 1. Ridge at Františkova myslivna hunting cottage (1185 m a.s.l.) in the Hrubý Jeseník Mts. representing the highest record of cliff tiger beetle (*Cylindera germanica* Linnaeus, 1758) in the Czech Republic. The forest road and timber depot are covered by sparse vegetation on a fine substrate of alluvial deposits. The locality is also inhabited by green tiger beetle (*Cicindela campestris* Linnaeus, 1758). Photo by J. Kašák, 3 August 2022.

v nadmořské výšce 765 m a od komentované lokality je děleno jak rozsáhlými lesními porosty, tak obtížně překonatelným údolím řeky Desné.

Odhlédneme-li od vysoké nadmořské výšky Františkovy myslivny, lze považovat samotný charakter stanoviště jako potenciálně velmi příhodný pro vývoj larev. Lokalitu představuje široká nezpevněná osluněná cesta (v okolí jsou rozvolněné tyčkoviny smrku) a bývalé překladiště dřevní kulatiny v horském sedle, kde je plocha cca vyšších set m² pokrytá sporou vegetací na jemném substrátu tvořeným částečkami naplavenin půdy a hornin ze svahu Velké Jezerné (1 248 m n. m). Struktura biotopu je tak podobná např. postindustriálním biotopům na Ostravsku, které hostí i početné populace svižníka (KAŠÁK & STANOVSKÝ 2012). Ostatně příhodnost místa pro vývoj svižníků dokládá např. opakované pozorování svižníků polních (*Cicindela campestris* Linnaeus, 1758) na cestě u Františkovy myslivny (3. 6. a 13. 7. 2022, několik ex., observ. et det. J. Kašák).

Svižník německý je vázán ve střední Evropě na nižší polohy, nicméně na klimaticky teplejším Balkánském poloostrově se vyskytuje nejen na ranně sukcesních biotopech nížin, ale i na horských pastvinách (JASKUŁA 2011). V souvislosti se změnami klimatu tak

nelze vyloučit, že nález *C. germanica* na horském sedle v Hrubém Jeseníku nepředstavuje náhodné zachycení migrujícího jedince.

Poděkování

Autoři děkují Radimovi Kočvarovi za poskytnutí údajů o výskytu druhu a oponentům tj. Ondřeji Konvičkoví a Otovi Majzlanovi za konstruktivní připomínky k rukopisu.

LITERATURA

- AOPK ČR (2022): Nálezová databáze ochrany přírody [online]. – URL: <https://portal.nature.cz/nd/> (navštíveno 16. 8. 2022).
- GERHARDT J. (1910): Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus Coleopterum Europae vom Jahre 1906. Dritte neubearbeitete Auflage. – Verlag von Julius Springer, Berlin.
- HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds) (2017): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. – Příroda 36: 1–612.
- HODEČEK, J., T. KURAS, J. ŠIPOŠ & DOLNÝ, A. (2016): Role of reclamation in the formation of functional structure of beetle communities: A different approach to restoration. – Ecological Engineering 94: 537–544.
- HORION A. (1941): Faunistik der deutschen Käfer. Bd. I: Adephaga-Caraboidea. – Krefeld.
- HULA V. & ŠTASTNÁ P. (2010): Species diversity of Carabidae (Coleoptera) in different succession stages of a limestone quarry Hády (Brno, Czech Republic). – Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis 4: 57–64.
- HÚRKA K. & ŠUSTEK Z. (1995): Coleoptera: Caraboidea. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds): Terrestrial invertebrates of Pálava Biosphere Reserve of UNESCO II. – Folia Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis 93: 349–365.
- JASKULA R. (2011): How unique is the tiger beetle fauna (Coleoptera, Cicindelidae) of the Balkan Peninsula? – Zookeys 100: 487–502.
- KAŠÁK J. & GABRIŠ R. (2011): Nálezy ekofaunisticky významných druhů brouků (Coleoptera) na Jesenícku (severní Morava, Česká republika). – Acta Musei Beskidensis 3: 187–192.
- KAŠÁK J. & STANOVSKÝ J. (2012): Postindustriální stanoviště – šance na přežití svižníka německého *Cicindela germanica* (Coleoptera: Carabidae). – Acta Musei Beskidensis 4: 175–177.
- KELCH A. (1846): Grundlage zur Kenntnis der Käfer Oberschlesiens insbesondere der Umgegend von Ratibor: In: Zu der öffentlichen Prüfung aller Classen des Königlichen Gymnasium zu Ratibor den 4. und 7. April und dem mit Entlassung der Abirienten verbundenen Reedactus den 20. April laden ergebenst ein Director und Lehrer Collegium. Ratibor.
- PÁTEK J. (2021): Brouci (Coleoptera) Bystřice pod Hostýnem a okolí (východní Morava, Česká republika). – Acta Carpathica Occidentalis 12: 140–167.
- REITTER K. (1870): Uebersicht der Käfer-Fauna von Mähren und Schlesien. – Verhandlungen des Naturforschenden Vereins, Brünn, 8(2): 1–195.
- RESL K., LINHART M. & LÁSKA R. (2021): Střevlíkovití brouci (Coleoptera: Carabidae) lokality Bzenec-Přívóz. – Acta Carpathica Occidentalis 12: 103–133.
- RYŠÁN M. & KOČÁREK P. (2010): Biotopové preference svižníků (Coleoptera: Carabidae: *Cicindela*) a antropogenním prostředí hornické krajiny v Prostřední Suché, Česká republika. – Acta Musei Beskidensis 2: 103–115.

- STANOVSKÝ J. & PULPÁN J. (2006): Střevlíkovití brouci Slezska (severovýchodní Moravy). – Muzeum Beskyd Frýdek-Místek.
- TROPEK R. & ŘEHOUNEK J. (eds) (2011): Bezobratlí postindustriálních stanovišť: význam, ochrana a management. – Calla, České Budějovice.
- VESELÝ P. (2002): Střevlíkovití brouci Prahy (Coleoptera: Carabidae). – Praha.
- VESELÝ P., RESL K. & TĚŤÁL I. (2002): Zajímavé nálezy střevlíkovitých brouků (Coleoptera, Carabidae) z České republiky v letech 1997–2001 a doplněk údajů o sběrech z předcházejícího období. – Klapalekiana 38: 85–109.
- VESELÝ P., RESL K., STANOVSKÝ J., FARKAČ J., GRYZ F., CHVALKOVSKÝ J., KAŠPAR L., KMECO R., LÁSKA R., LINHART M., MIKYŠKA A., MLEJNEK R., MORAVEC P., TĚŤÁL I., VONIČKA P. & SOMMER D. (2020): Zajímavé nálezy střevlíkovitých brouků (Coleoptera: Carabidae) z České republiky v letech 2007–2014 a doplněk údajů o sběrech z předcházejícího období. – Klapalekiana 56: 87–130.